

Innlegg Innspillmøte NRK, Kulturdepartementet 17.06.14

Sven Egil Omdal

Verken det totale mediekonsumet eller det totale mediemarkedet er nullsumspill. Den enes brød er ikke nødvendigvis den andres død. Vi bør derfor være svært varsomme med å konstruere konflikter som bygger på nettopp en slik forutsetning.

Fordi medienes teknologiske og økonomiske rammevilkår har endret seg så raskt, har vi ingen land hvor sterke lisensfinansierte kringkastere over tid har konkurrert på nett med kommersielle medier som forlanger brukerbetaling. Alle påstander om at en slik konkurranse er vridd i de kommersielles disfavør, bygger på antakelser om framtidig utvikling. Det er langt fra sikkert at disse antakelsene er riktige, men vi kan gjøre stor skade hvis vi handler ut fra en overbevisning om at de faktisk er det.

Det vi derimot kan belegge med fakta, er at sterke offentlige kringkastere hittil ikke har vært noe hinder for en livlig og lønnsom konkurranse mediene imellom. De landene som har de sterkeste offentlige kringkasterne, har også de sterkeste kommersielle mediene, målt både i økonomi og utbredelse. Dette ble sist bekreftet i fjor, i en komparativ analyse av mediemarkedene i 14 land.

De mange innspillene fra resten av mediebransjen med sikte på å begrense NRKs digitale handlefrihet vil dessverre øke faren for at vi vil få mindre og dårligere journalistikk uten at de tradisjonelle mediehusene samtidig får en sterkere økonomi.

Det journalistiske feltet i Norge har krympet. Dette er svært synlig på noen områder: Det regionale nivået er i ferd med å forsvinne. Bergens Tidende er ikke lenger Vestlandets hovedorgan, men en utmerket avis for Bergen og omland, med visse nasjonale ambisjoner. Nord-Norge har ingen felles arena, fordi Nordlys i stadig sterkere grad er en Tromsøavis. Det samme skjer på Sørlandet, i Midt-Norge, og på Sørvestlandet. Som Dag N. Kristoffersen ved Universitetet i Nordland har dokumentert, skjer dette samtidig med at samfunnsutviklingen ellers preges av en sterkere regionalisering, både i offentlig og privat sektor. Mens helsevesenet, skatteetaten, politiet, mattilsynet, arbeidstilsynet og andre offentlige etater regionaliseres, blir avisene mer lokale.

Kristoffersens observasjon stemmer med svenske funn: Mediene makter ikke å løfte fram saker som strekker seg utover eget nedslagsfelt. Når dette feltet innsnevres, samtidig som mer av samfunnets offentlige og private aktivitet organiseres i større enheter, har vi et tungt demokratiproblem.

NRK er fortsatt regionalt organisert, og er derfor i stadig sterkere grad den eneste journalistiske institusjonen som har et perspektiv som faller sammen med den øvrige organiseringen av samfunnet. Politikken kan ikke hindre at

Fædrelandsvennen blir en lokalavis for Kristiansandregionen, men den kan legge til rette for at NRK Sørlandet er nettopp det. En redaksjon som ser hele landsdelen.

Svekkelsen av det journalistiske feltet skaper også andre betydelige blindsoner. Det er en bred aksept for at klimaspørsmålet er vår tids største utfordring. Hvor mange dedikerte klimajournalister er det i Norge?

I NOU'en «Utenfor og innenfor» dokumenterer Sejersted-utvalget at Norges tilstedeværelse i Brussel har økt på alle områder - utenom ett. Som et resultat av vår økende integrasjon i det indre marked er det flere lobbyister, flere diplomater, flere representanter for norsk næringsliv i EU-hovedstaden. Bare én kurve går motsatt vei. Siden EØS-avtalen ble inngått, har det aldri vært færre norske korrespondenter i Brussel.

Blindsonene er store, og de blir flere og større. I en slik situasjon vil det gjøre vondt verre om også NRK skulle få dårligere rammevilkår. Tvert imot bør NRK inspireres til å fylle blindsonene med kvalitetsjournalistikk, både ved hjelp av egne medarbeidere, men gjerne også i samarbeid med eksterne, uavhengige journalistiske miljøer - en parallell til debatten om ekstern programproduksjon.

NRK bør også inspireres til å dele mer med seg, både av kompetanse og innhold. NRKs enorme arkiv er et fellesgode, finansiert av oss alle, og bør kunne benyttes av oss alle - med de begrensninger som ligger i opphavsrett og andre formelle bindinger.

NRK bør også utforske mulighetene for samarbeid med de mange lokalavisene som nå opplever et forsinket fall i opplag, og som ikke har egne ressurser til å gjennomføre en effektiv digital transformasjon. Hvis NRK kan samarbeide med VG om hitlister og konserter, hvorfor skal de ikke kunne samarbeide med Jærbladet om å gi folk på Nærbø best mulig innsikt i sin egen hverdag.

Mye av kritikken mot NRKs digitale virksomhet har dreid seg om de ulike portalene. Men det er jo ikke slik at NRK grabber til seg felt etter felt som kunne vært forretningsområder for Schibsted eller andre - i realiteten ville det nok vært Schibsted, som allerede har 66 prosent av mobillesingen og 49 prosent av nettlesingen blant norske medieaktører, mot bare 32 prosent av papirlesingen.

Som direktør Håkon Eliassen i Meteorologisk institutt har gjort grundig og godt rede for, er dataene bak Yr.no åpne og offentlige, og allerede finansiert av skattebetalerne. Det vil være i strid med internasjonale avtaler å la en ekstern kommersiell aktør å utnytte disse til egen vinning.

Da NRK trakk seg fra Dit.no - sa VG at de gjerne ville snakke med Vegvesenet og Ruter. Åtte måneder senere ligger hele prosjektet i stabilt sideleie, så vidt jeg kan se.

Kritikken mot Ytring ser ut til å bygge på en oppfatning om at offentlig debatt er et forretningsområde som må beskyttes. Slik er det jo ikke - den offentlige debatt er radikalt utvidet de siste 10 årene, og NRK vil aldri kunne monopolisere den.

Selv om de er mange, og selv om de er sterke, kommer protestene fra begrenset hold. Det er vanskelig å finne en skarp kritiker av NRKs nettstrategi som ikke enten er en konkurrent eller som tilhører den ideologiske fløy som ikke er spesielt begeistret for sterke offentlige markedsaktører på noe område.

Det finnes imidlertid en annen gruppe som har sterk og legitim interesse av NRKs utvikling, men som sjelden kommer til orde. Med et begrep som dessverre brukes alt for sjelden i den offentlige debatt kan vi kalle dem borgerne.

Journalistikk er et offentlig gode for disse borgerne. Hittil har dette godet vært produsert i et system med rene kommersielle inntekter, direkte og indirekte offentlig subsidiering og direkte offentlig finansiering.

Når markedet ikke lenger produserer journalistikk i det omfang og av den kvalitet som det politiske samfunn - demokratiet - trenger for å fungere best mulig, er det politikkenes oppgave å se hvordan de andre faktorene - pressestøtten, momsreglene og lisensfinansieringen kan bidra til å opprettholde nivået. Da er det korttenkt å lytte til argumentene om at en svekket dagspresse vil tjene på at også NRK svekkes. Google og Facebook blir ikke svakere konkurrenter av at NRK svinebindes.

Men det er heller ikke fornuftig bruk av offentlige ressurser hvis NRK bruker mye energi på å øke volumet av den type journalistikk som fortsatt overproduseres. NRKs ledelse bør holde blikket stivt festet på punkt 1 i NRK-

plakaten, hvor det står at institusjonen skal oppfylle demokratiske, sosiale og kulturelle behov, fremme den offentlige samtale og bidra til at hele befolkningen får tilstrekkelig informasjon til å kunne være med i demokratiske prosesser, mens Kulturdepartementet bør stirre like hardt på punkt 2, hvor det står at NRK skal være allment tilgjengelig.

Summen av dette; en best mulig journalistikk og en bredest mulig distribusjon, er oppfyllelse av Grunnlovens infrastrukturkrav. NRK er det kraftigste verktøyet regjeringen har for å oppfylle dette kravet - tiden er absolutt ikke inne til å svekke det.